

เทศน์เช้า วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังธรรมเณะ ฟังธรรมเพื่อสังฆธรรม สังฆธรรม เห็นไหม คนแสวงหาสังฆธรรม อย่างเช่น
วันนี้วันรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เขาอุตส่าห์แสวงหามาเพื่อความ
เสมอภาค แต่เราเคยได้ยินมา ผู้เฒ่าผู้แก่ เห็นไหม “รัฐธรรมนูญนี้มันลูกใคร” เขาว่ารัฐธรรมนูญ
เป็นลูกของใคร เพราะความไม่เข้าใจ “รัฐธรรมนูญเป็นลูกของใคร”

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐธรรมนูญเป็นผู้ที่ทำให้ผู้มีอำนาจเข้าสู่อำนาจ
ใช้อำนาจนั้น แล้วหมดอำนาจนั้น เวลาหมดวาระของอำนาจนั้น นี่รัฐธรรมนูญกฤตกา ถ้ากฤ
กติกานะ แสวงหาสิ่งนี้เพื่อความเสมอภาค เพื่อความเป็นธรรม ถ้าจิตใจของเราเป็นธรรม ฟัง
ธรรมๆ

รัฐบุรุษเขาทำเพื่ออนาคต สิ่งที่ทำเพื่ออนาคต เขาวางรากฐานไว้เป็นสิ่งที่ดี แล้วประชาชน
จะมีความมั่นคง มีความร่มเย็นเป็นสุข แต่คนที่เข้ามาแสวงหาอำนาจด้วยความทุจริต ด้วย
ความเห็นแก่ตัว ด้วยความเบียดเบียนแต่ผลประโยชน์ของตัวเอง ถ้าผลประโยชน์ของตัวเอง เห็น
ไหม สิ่งนั้นก็ป็นรัฐธรรมนูญเหมือนกัน เข้ามาสู่อำนาจถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจนั้น
แล้วหมดอำนาจนั้นไป

ถ้าหมดอำนาจนั้นไป สิ่งที่มีอำนาจ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกอำนาจร้อน
เหมือนไฟ ใครเข้าไปสู่อำนาจนั้น ถ้าเป็นคนคิดคนต้องมีสติมีปัญญา มันสู่อำนาจนั้นมันต้องมี
การยกยอปอปั้น ความยกยอปอปั้น เห็นไหม สรรเสริญนิทาน คนเราถ้าไม่มีจุดยืนนะ การยกยอ
ปอปั้นมันลอยไปหมดแหละ ถ้าลอยไปหมด เราสู่อำนาจ ใช้อำนาจนั้น ควบคุมอำนาจนั้นให้
คนอื่นแสวงหาผลประโยชน์

แต่ถ้าเราควบคุมอำนาจนั้นด้วยจิตใจที่เป็นธรรม เราเจ้องาน เราเจ้องานเพราะมนุษย์เป็น
สัตว์สังคม มนุษย์จะอยู่คนเดียวไม่ได้ มนุษย์ต้องเป็นสัตว์สังคม สัตว์สังคมมันต้องมีกฎมีกติกา ถ้า
มีกฎมีกติกาขึ้นมาเพื่ออะไร? เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของสังคมนั้น แล้วสังคมนั้นมันมาจากไหนละ

สังคมนั้นมาจากเราใช้ใหม่ มาจากมนุษย์ ถ้ามนุษย์ขึ้นมา มนุษย์รวมกันถึงเป็นสังคมขึ้นมา ถ้าเป็นสังคมขึ้นมา เราเป็นสังคมขึ้นมา สิ่งที่เป็นธรรมๆ เราแสวงหาความเป็นธรรมๆ กัน เราร้องเรียกหาความเป็นธรรม หาความยุติธรรม แล้วความยุติธรรมมันอยู่ที่ไหนล่ะ

ความยุติธรรม เห็นไหม มุมมองของใคร ความเห็นของใคร จริตนิสัยของใคร สิ่งนี้มันเป็นเรื่องเวรเรื่องกรรม ถ้าเรื่องเวรเรื่องกรรม ทำไมคนดี คนชั่วล่ะ? คนดี คนชั่วเพราะการกระทำของเขา ถ้าเขาทำคุณงามความดีของเขา มา นี้รัฐบุรุษ รัฐบุรุษเขาทำสิ่งใด ทนแรงเสียดสี แล้วอนาคตที่ว่าทำสิ่งใดไปแล้ว ผลตอบสนองของมันจะเป็นความเสมอภาคของสังคม

แต่ถ้าคนเห็นแก่ตัว เอาสิ่งนี้มาแสวงหาผลประโยชน์ของตัวเอง ถ้าแสวงหาผลประโยชน์ของตัวเอง นี่อำนาจผลัดกันชม สิ่งที่เป็นอำนาจผลัดกันชม วิ่งเข้าไปสู่อำนาจนั้น อำนาจนั้นเวลากลับมา อำนาจนั้นร้อน สิ่งนั้นร้อนๆ ทุกคนก็แสวงหาสิ่งนั้น ถ้าทุกคนแสวงหาสิ่งนั้น เห็นไหม สิ่งที่เป็นประโยชน์กับสังคม ถ้าเราทำได้นะ นี่ถ้าเราทำได้

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นกษัตริย์ เป็นจักรพรรดิ เป็นมาทุกภพทุกชาติ ทั้งนั้นแหละ สิ่งที่เป็นมา ถ้าเป็นจักรพรรดิเพื่อความเสมอภาค เพื่อความร่วมมือเป็นสุขของสังคมนั้น สิ่งที่ทำมาๆ สิ่งที่สั่งสมมาเป็นพระโพธิสัตว์

ถ้าพระโพธิสัตว์ จิตใจ บารมีธรรม บารมี ๑๐ ทศ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ถ้าบารมี ๑๐ ทศ สิ่งที่สร้างมาๆ จิตใจมีเป้าหมาย มีความมุ่งหมาย ความมุ่งหมายเพื่อจะพ้นจากทุกข์ ถ้าพูดถึงการมีอำนาจในหัวใจ ถ้ามีอำนาจในหัวใจนะ มันข่มขี้สิ่งที่มันเห็นแก่ตัวอันนั้นไว้ ถ้ามันข่มขี้สิ่งที่เห็นแก่ตัวนั้นไว้ อยากทำ อยากเหมือนกัน แต่คนคนหนึ่งเขาอยากแสวงหาเพื่อประโยชน์ของตัวเอง

แต่ถ้าสิ่งที่เป็นธรรมๆ อยากเหมือนกัน อยากสร้างคุณงามความดี อยากสร้างคุณงามความดี อยากทำมากเท่าไร จิตใจมันก็ได้มากเท่านั้น ถ้าจิตใจได้มากเท่านั้น เขาต้องแสวงหาใหม่ เขาต้องแสวงหาอำนาจใหม่ ถ้ามีอำนาจโดยธรรม มีอำนาจโดยธรรม ผู้ที่เป็นสุจริตชน ผู้ที่เป็นคุณงามความดีนะ เขาฟังปาอาศัยคนนั้น ผู้นำไง ถ้าผู้นำที่ดี เขาแสวงหาคนที่ดี เขาแสวงหาคนปกครองที่ดี หัวหน้าที่ดี

ถ้าหัวหน้าที่ดี เห็นไหม คุณิ พระโพธิสัตว์เป็นหัวหน้า ถ้าเป็นสัตว์ก็เป็นหัวหน้าฝูง พาฝูงนั้นให้รอดพ้นจากการไล่ล่าของมนุษย์ พาฝูงนั้นให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ เป็นหัวหน้า เป็นผู้ปกครอง เป็นผู้ต่างๆ ก็ทำสิ่งที่ดีงามทั้งนั้นแหละ ถ้าสิ่งที่ดีงาม ที่ว่าแสวงหาธรรมๆ ความเป็นธรรมก็อาศัยสิ่งนี้ นี่เวลาทางโลกเขาอาศัยสิ่งนี้เพื่อเสริมสร้างอำนาจวาสนาบารมี

เวลาเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ทุกคนเวลาปฏิบัติขึ้นมา เราต้องการสติ เราอยากมีสติเพื่อยับยั้งความรู้สึกนึกคิดของเรา เราอยากมีสติเพื่อยับยั้งความรู้สึกตั้งเครียดในหัวใจของเรา เราอยากมีสติเพื่อมีคำบริกรรม เพื่อปัญญาอบรมสมาธิ ให้จิตใจของเราสงบร่มเย็นเข้ามา ถ้าจิตใจของเราสงบร่มเย็น มันมีความสุขของมัน ถ้าความสงบร่มเย็น มีความสุขอย่างนี้แล้วเราอยากมีปัญญา

ปัญญาของเรา ปัญญาจะแยกแยะ แยกแยะเพื่อให้เห็นถูกเห็นผิด สอนหัวใจนี้ละ สอนหัวใจนี้ อวิชชาความไม่รู้ของใจ มันมีคบอด มันตะกาย มันพยายามตะกายแสวงหาของมัน แต่มันแสวงหาโดยความไม่ถูกต้องของมัน ถ้ามันแสวงหาโดยความไม่ถูกต้องของมัน เห็นไหม เพราะความไม่รู้ๆ เพราะอวิชชาความไม่รู้มันถึงแสวงหา

คุณิ เราบอกว่าเราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราอยากประพฤติปฏิบัติธรรมขึ้นมา ความรู้ท่วมหัวทั้งนั้นแหละ สิ่งที่เรายังไม่รู้จริงขึ้นมามันก็ยังไม่เป็นความจริงขึ้นมา แต่เราปฏิบัติขึ้นมา เราอยากมีสติ สติไม่ใช่ ส. เสือ ต. เต่า สระอิ มันเป็นสติความระลึกรู้จริงๆ ชื่อของมันก็เป็นเรื่องหนึ่ง ความเป็นจริงก็เป็นเรื่องหนึ่ง ถ้าเป็นสมาธิ สมาธิความเป็นจริงที่มีสติปัญญา มันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ถ้ามันเป็นความไม่รู้ละ “ว่างๆ ว่างๆ”...ว่างๆ มันไปไม่ถูก ว่างๆ แล้วไปอย่างไรละ มันก็มีว่างๆ มันก็ปล่อย ปล่อยอารมณ์ความตั้งเครียดมา ปล่อยความกดดันของใจเข้ามา มันก็ว่างๆ อย่างนั้นแหละ ว่างๆ เห็นไหม แล้วถ้าคนที่เขาบอกว่า “มันเป็นอุเบกขา มันเป็นความว่างใจ มีสมาธิปฏิบัติไป มันต้องเป็นธรรม มันต้องเป็นธรรม” แต่ไม่รู้ว่ามันเป็นมิจฉา มันเป็นมิจฉา ว่างๆ อย่างนั้นสติไหม มันรู้ตัวมันเองไหม

คุณิ ขณะที่ว่า แม้แต่เข้าไปทำสมาธิมันยังมีถูกมีผิดของมัน มีมิจฉามีสัมมาของมัน แล้วถ้าเกิดปัญญาๆ ปัญญาที่มีความรู้ ฐธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันรู้ด้วยวิชชา รู้ด้วยความไม่รู้

“อ้าว! ไม่รู้ แล้วรู้ได้อย่างไร”

มันไม่รู้ตัวมันเอง แต่มันศึกษามา มันรู้โดยไม่รู้ มันรู้ธรรมของคนอื่น มันเห็นสมบัติของคนอื่น ใจจะเข้าสู่อำนาจๆ เข้าสู่อำนาจแล้วใช้อำนาจอย่างไร ถ้าเข้าสู่สังขาร เข้าสู่ธรรมจักร จักรมันจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าธรรมจักรเกิดขึ้นมา นี่ฟังธรรมๆ ฟังธรรมมาเพื่อเป็นแนวทาง ฟังธรรม ธรรมและวินัย “ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเธอ”

“อานนท์ เราบอกเธอแล้วไม่ใช่หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องดับเป็นธรรมดา แล้วตถาคตก็ต้องล่วงไปเหมือนกัน”

“แล้วถ้าตถาคตล่วงไปแล้วจะยึดใครเป็นหลักเป็นเกณฑ์ล่ะ”

“อานนท์ เราบอกเธอแล้วไม่ใช่หรือ ว่าธรรมและวินัยแสดงไว้แล้วนี่เป็นศาสดา”

นี่เวลาเป็นศาสดา เห็นไหม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นแก้วสารพัดนึกของเรา แล้วพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึก เราก็ศึกษามา เราพยายามศึกษาๆ ศึกษามาเป็นความจำ ศึกษาแต่ไม่เข้าใจ ถ้าเป็นความจำก็ตีความ พอดีความเข้าไปมันเป็นสมมุติแล้ว

สิ่งที่เกิดขึ้น อำนาจเป็นนามธรรม ถ้าใครทำคุณงามความดี “อำนาจโดยธรรม”

อำนาจโดยกิเลส อำนาจโดยการกดขี่ อำนาจโดยอิทธิพล แต่อำนาจโดยธรรมๆ นะ เขาร่วมเย็นเป็นสุข สิ่งที่เป็นอำนาจมันเป็นนามธรรมๆ สิ่งที่เป็นนามธรรมอยู่ที่สังขมยอมรับ มันเกิดขึ้นมันก็เป็นสมมุติใจ นี่สิ่งที่เป็นสมมุติ แต่สมมุติมันมีจริง

มันน่าตกลงนะ เราตั้งกติกายขึ้นมา แล้วเราก็ต้องยอมรับกติกานั้น แล้วกติกานั้น คนดีใช้มันเป็นประโยชน์มหาศาลเลย กติกามันต้องมีทั้งนั้นแหละ มันไม่มีกติกา เราอยู่ได้อย่างไร อยู่กับโลกโลกต้องมี แต่กติกานั้นถ้าคนดีใช้ คนดีเอามาใช้ประโยชน์ขึ้นมา กติกานั้นก็เพื่อประโยชน์ นี่ถ้าตั้งกติกามา

ทีนี้ความรู้สึกนึกคิดของคน เราจินตนาการไม่ได้ เราไม่รู้ไม่ได้หรือว่าคนมันจะคิดเกินเลยไปขนาดไหน กติกาเขียนไว้ให้ความเป็นธรรมๆ ถ้าความเป็นธรรม เรามองความเป็นธรรม ความเป็นธรรมจากภายนอก สังคมร่มเย็นเป็นสุข ถ้าสังคมร่มเย็นเป็นสุขนะ สมณะชีพราหมณ์ได้มีโอกาสประพฤติปฏิบัติ เราก็อยากแสวงหาธรรม

คูลี เราต้องการความสงบระงับ มันต้องสงบระงับ สงบระงับจากภายนอกเข้ามา ถ้าสังคมมันสงบระงับเข้ามา สงบระงับเข้ามา เห็นไหม เป็นสัปปายะ ๔ สถานที่ที่เป็นสัปปายะ หมู่คณะเป็นสัปปายะ แต่ถ้าสัปปายะมันหาไม่ได้อย่างนั้นล่ะ

เวลาหลวงตาท่านพูดนะว่าสมัยท่านออกธุดงค์อยู่ ก้าวเท้าออกจากถนนไปเป็นป่าทั้งนั้นเลย มันเป็นสัปปายะ มันเป็นที่น่ารื่นรมในการประพฤติปฏิบัติ

แต่ในทางโลกเราบอกโลกเราไม่เจริญ ประเทศชาติเราไม่เจริญ ถ้าเจริญเราก็ต้องอำนวยความสะดวกขึ้นมาในสาธารณูปโภคต่างๆ ขึ้นมา นี่มันเป็นสัปปายะของโลก แต่มันไม่เป็นสัปปายะของการปฏิบัติ ถ้าไม่เป็นสัปปายะของการปฏิบัติ เราจะรอเมื่อไหร่ถึงเป็นสัปปายะล่ะ ถ้ามันจะรอเมื่อไหร่เป็นสัปปายะไม่ได้ เราถึงต้องแสวงหาของเราเองไง เราต้องหลีกเร้นของเรา ถ้าเราหลีกเร้นของเรา เห็นไหม

โลกก็ต้องเป็นโลก เราจะปฏิเสธโลกไม่ได้ โลกมันเป็นแบบนี้ โลกเขามีอยู่ สังคมต้องมีอยู่ เราก็เกิดมาจากสังคม เราก็อยู่ในสังคมนั้น ฉะนั้น เวลาถ้าเราจะช่วยเหลือเจือจานกัน เราจะค้าระหว่างโลกกับธรรมๆ เราก็ทำของเราสุดความสามารถของเรา แล้วถ้าว่างเมื่อไหร่เราจะแสวงหา

เวลาออกประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราบอกว่าถ้าเป็นสัปปายะ ๔ มันต้องให้สมบูรณ์ก่อน ทุกอย่างพร้อมแล้วปฏิบัติ

แล้วเมื่อไหร่จะปฏิบัติล่ะ แล้วเมื่อไหร่ล่ะ ฉะนั้น ถ้าเรามีสติมีปัญหา เราพยายามหลีกเร้นของเรา เราจะหาโอกาสของเรา ถ้าเราปฏิบัติของเราได้ เราทำของเราได้ จิตใจถ้ามันปฏิบัติได้ คนเรามีสตินะ เวลาจะเจรจาสิ่งใด ถ้าเขามีสติ มีประสบการณ์ การเจรจานั้นมันจะเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเราขาดสติ แล้วด้วยความเมื่อยล้าของเรา เขาเสนอสิ่งใด เราก็ว่าสิ่งนั้นถูกต้อง พอแล้วแค่นี้เอง แล้วแค่นี้เองมันไปไม่จบ มันไปไม่ได้ ถ้ามันไปได้ชั่วคราว เดี่ยวมันก็เกิดปัญหาขึ้นมาอีกนี่ก็เหมือนกัน เวลาเราปฏิบัติในหัวใจของเราก็เหมือนกัน มันต่อรองกันอย่างไร ระหว่างกิเลสกับธรรมมันต่อรองในหัวใจของเรา

เห็นไหม วันนี้วันรัฐธรรมนูญ มีกติกาคืนมา แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรัฐธรรมนูญขึ้นมา ธรรมและวินัยที่วางไว้ ได้วางธรรมวินัยจะมาจากไหนล่ะ? มาจากองค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าเนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาชำระล้างอวิชาความไม่รู้ในหัวใจของ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันจะรู้เห็นในวิญญู

ในวิญญูหมายความว่า มนุษย์เกิดมาจากไหน มนุษย์ต้องมีเวรมีกรรมมา เห็นไหม เกิดมา
จากวิญญู พอทำลายอวิชาไปแล้ว รู้แจ้ง โลกนอก โลกใน

ถ้าโลกนอก โลกนอกคือโลกปัจจุบันเราเนี่ย โลกสมมุติที่เราเวียนเกิดเวียนตายอยู่เนี่ย โลกใน
คือในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อวิชา สิ่งที่ยังมันบิบ คั้นโลกในนี้ไว้ ถ้ามันทำลายอัน
นี้แล้ว ผลของวิญญูมันจะเห็นว่ามนุษย์นี้เกิดมาจากไหน มนุษย์มีเวรมีกรรมมา เพราะเวรกรรมอัน
นั้นถึงทำให้คนจรตนิสัยไม่เหมือนกัน ถ้าบุญมันพาส่งมา คนคนนั้นจะเป็นธรรม คนคนนั้นจะเป็น
คนดี นี่ถ้าเวรกรรมที่ยังมันทำมา มันก็ไม่เห็นแก่ตัวของมัน

มนุษย์เกิดมาจากไหน แล้วเกิดมาอยู่ในปัจจุบัน ในปัจจุบันเป็นมนุษย์ มนุษย์ที่ประพฤติ
ปฏิบัติกันทำไมมันทุกข์มันยาก ทำไมมันทำไม่ได้ ทำไมมันทำได้ แล้วทำได้เราก็บอกว่าทำดีแล้ว
ไม่ได้ดี คนทำชั่วทำไม่ได้ดี

มนุษย์มาจากไหน ใจสิ่งที่มาจากไหนมันหมุนมา มันหมุนมา แล้วในปัจจุบันละ ใน
ปัจจุบันที่เราทำกันอยู่เนี่ย ถ้าใครมีสติปัญญา ปัจจุบันจะแก้กิเลส แล้วถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตาม
ความเห็นแก่ตัวของเขา ปัจจุบันเขาทำของเขาอย่างนี้ เวลาตายไป เห็นไหม อนาคต

มนุษย์นี้มาจากไหน จิตวิญญาณไม่เคยตาย ผลของวิญญู สิ่งที่ยังมันมา แล้วใน
ปัจจุบันนี้ ถ้าปัจจุบันนี้ทำถึงสิ้นสุคติเลยไป ทำอวิชาในหัวใจสิ้นไปมันก็จะจบไป ถ้ามันไม่จบ เห็น
ไหม อนาคต อนาคตอยู่ที่การกระทำ การกระทำในปัจจุบันนี้ ความลับไม่มีในโลก ใครทำดีต้อง
ได้ดี ใครทำดีในหัวใจมันจะส่องแผ้วของมัน ทำดีแล้วก็มีจุดยืนของเรา ใครทำชั่วในหัวใจ หัวใจ
มันปกปิดไว้

มีอำนาจ ทำดีมันก็รู้ ทำชั่วมันก็รู้ เพราะทำชั่วมันก็กลัวของมัน มันก็ต้องพยายามปกปิด
ของมัน อนาคต อนาคตที่มันจะไป มันไปของมัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาทำลาย
อวิชาในหัวใจแล้วมันเห็นรอบ นี้ตรัสรู้เองโดยชอบ ความชอบธรรม

โลกนี้มันเป็นอินไตย สิ่งที่ยังมันเวียนว่ายตายเกิดมันไม่มีต้น ไม่มีปลาย มันจะเป็นของมันอย่าง
นั้น ฉะนั้น ถ้าคนมีสติปัญญา ในปัจจุบันเราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้มีค่ามาก มีค่าเพราะมนุษย์มีสติมี

ปัญญา มนุษย์มีปัญญาของเรา มนุษย์จะแก้ไขของเรา ถ้าเรามีสติปัญญา โลกก็รับรู้ส่วนโลก มันจะเป็นสมมุติก็จริงตามสมมุติ มันจริงตามสมมุตินะ เราจะเข้าสู่อำนาจอย่างไร ระหว่างใช้อำนาจอย่างไร สิ้นสุดหมดวาระอย่างไร นี่ผลของวิญญูะมันเวียนของมันไป แต่ใจของเราละ ถ้าใจของเราละ

คูสิ สมานินี่เป็นอนิจจัง เวลาปัญญามันเกิดขึ้น เกิดขึ้นชั่วคราว แล้วปัญญาเกิดขึ้นแล้วจะเกิดขึ้นอย่างไรต่อไปอีก เราพยายามทำของเราละ นี่มันเป็นเรื่องอธิปไตยในใจเราแล้ว ในใจสำคัญมาก

ถ้าใจสำคัญ เรามีสติมีปัญญา นี่มันเป็นวาระ วาระ เห็นใหม่ เวลามันหมุนเวียนไป สภากรรม กรรมของคนมันกรรมร่วม จิตใจของคนที่เป็นธรรมนะ ทุกข์ร้อน ทุกข์ร้อนในใจ จิตใจของคนที่เป็นกิเลสตัณหา มันเบียดเบียนเขา มันเหยียบย่ำเขา สิ่งที่เป็นวาระ เรามองสิ่งนั้น นี่มันเรื่องโลก

มองโลก โลกนี่คือละคร แล้วก็ย้อนคุณน ย้อนคุณในหัวใจตน ถ้าหัวใจตนมีสติมีปัญญา เรา จะเข้าใจ เราจะเข้าใจ ทุกข์ร้อนทั้งนั้นแหละ คนที่เป็นธรรม ทุกคนที่เป็นธรรมมองสรรพสิ่งธรรม นี่สังเวช เห็นคนทำผิดทำพลาดมันเป็นคตินธรรมได้ทั้งนั้นเลย เห็นคนทำคุณงามความดี จิตใจมัน เอื้อเพื่อเพื่อแผ่ อยากช่วยเหลือ อยากเจือจานเขา เอาเขาไว้ในหัวใจเลย แต่คนที่ทำลาย คนที่เห็นแก่ตัว เราเห็นแล้วเราก็งสังเวช นี่ถ้ามีสติมีปัญญา

อยู่กับโลกมันต้องรับรู้ทั้งนั้นแหละ แต่มันรับรู้ด้วยสติปัญญามากน้อยแค่ไหน เรามี สติปัญญาจะให้หัวใจเราไม่เร้าร้อนไปกับเขาขนาดไหน แล้วถ้าสังกรรมเย็นเป็นสุข เราก็จะหาทางออกของเราเหมือนกัน

เราเกิดมากับโลกนี้ แล้วจะออกจากโลกนี้ วิญญูะ-วิวิญญูะ เราจะออกจากวิญญูะนี้

โลกเขาต้องพึ่งพาอาศัยกัน แต่เวลาเราจะออกจากโลกนี้ เราต้องออกจากโลกนี้ด้วยศีล สมานินี่ ปัญญาในใจของเรา เพราะใจของเราตัวนี้มันปฏิสนธิจิต เวียนว่ายตายเกิด ถ้ามีสติปัญญา มันจะเอาใจดวงนี้ออกจากวิญญูะเป็นวิวิญญูะ ถ้าออกจากวิญญูะ เห็นใหม่ ถ้าออกจากวิญญูะ วิญญูะ คือธรรมชาติ ออกจากวิวิญญูะ มันเหนือแล้ว เหนือธรรมชาติ ไม่เวียนไปกับเขา ธรรมชาติมัน หมุนเวียนไปแบบนี้ จิตใจของเราจะออกจากโลกแบบนี้

ฉะนั้น เวลารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของชาติ ศีล สมาธิ ปัญญา จิตใจของเราจะเป็น
ธรรมสูงสุดในใจของเรา ถ้ามั่นสูงสุดในใจของเรา นี่ความยุติธรรม ยุติกันลงโดยที่ธรรม ธรรมใน
หัวใจจะทำให้จิตนี้ยุติกับการเวียนว่ายตายเกิด ให้มันพ้นไปจากวัฏฏะให้เป็นวิวัฏฏะ เอวัง